

NOTA: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

HAACHT, KLEIN TERBANKSTRAAT 65

D. KEIJERS, G. BERVOETS & A. DEVROE
FEBRUARI 2023

COLOFON

Project

Nota – Haacht, Klein Terbankstraat 65

ID bekrachtigde archeologienota

ID 22147

Opdrachtnemer

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie BV

Schaapsweg 106

3550 Heusden-Zolder

0472/59.31.41

annika.devroe@gmail.com

BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2023 Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv

Annika Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd Advies	1
2. Programma van Maatregelen voor behoud In Situ	3
2.1. Administratieve gegevens	3
2.2. Archeologisch niveau en afbakening	5
2.3. Aanpassingen werkzaamheden	8
2.4. Technische vereisten uitvoering	15
2.5. Noodzakelijke competenties uitvoerder	15
2.6. Risicofactoren	15
3. Literatuur	16
4. Figurenlijst	16

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Aan de Klein Terbankstraat te Haacht is nieuwbouw en herinrichting in en in de omgeving van het erfgoedobject “Hof ter Elst” gepland. De geplande werkzaamheden kunnen leiden tot de verstoring van eventuele archeologische resten.

Op basis van een archeologisch bureauonderzoek (ID 22147) werd geconcludeerd dat het projectgebied een lage tot middelhoge potentie heeft op het voorkomen van steentijdsites.¹ Voor het drogere uiterste noordelijke deel van het projectgebied geldt een middelhoge potentie voor bewoningsresten van landbouwende gemeenschappen uit de pre-/protohistorie tot en met de volle Middeleeuwen. Het overige deel van het projectgebied heeft een lage tot middelhoge potentie.

Vanaf de late middeleeuwen tot in de 20ste eeuw kende het gebied overwegend een agrarisch gebruik. In het nattere deel langs de zuidwestelijke grens van het projectgebied is echter een site met walgracht (Hof ter Elst) bekend die al zeker aanwezig was in de 15de eeuw. Hoe de site met walgracht er precies uitzag is moeilijk te achterhalen. In 1837 brandde Hof Ter Elst af, maar in 1848 werd een nieuw gebouw geregistreerd dat nog enkele uitbreidingen kende in de daaropvolgende jaren. In 1981 werd deze villa afgebroken. Deze zone heeft een zeer hoog archeologisch potentieel.

Waar verwacht werd dat de geplande ingrepen mogelijk een relevant en intact archeologisch niveau kunnen verstoren, werd een bijkomend landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd (ID 22147).² Uit dit onderzoek bleek dat het projectgebied van nature gekenmerkt wordt door relatief natte omstandigheden en niet zo geschikt was voor bewoning. Ook bleken grote delen opgehoogd waardoor de geplande bodemingrepen het natuurlijke niveau niet of nauwelijks zullen bereiken. Op basis van deze vaststellingen werden de bepaalde zones vrijgegeven voor verder onderzoek.

Ter hoogte van het voormalige het Hof ter Elst kunnen echter wel belangwekkende archeologische niveaus bedreigd worden. Voor deze omgrachte site werd een vervolgonderzoek aangeraden in de vorm van een gericht puttenplan ter hoogte van de toekomstige bodemingrepen.³

Het proefsleuvenonderzoek werd op 3, 4 en 5 augustus 2022 uitgevoerd. In het onderzochte gebied werden in totaal 72 spoornummers uitgedeeld. Hiervan zijn 38 spoornummers omwille van vulling en/of vorm geïnterpreteerd als onderdeel van natuurlijke lagen (N=12), cultuurlagen (N=7) en relatief recente antropogene lagen (N=19).

De 34 overige spoornummers hebben hoofdzakelijk betrekking op antropogene sporen en lagen die te maken hebben met het Hof Ter Elst uit de late middeleeuwen t/m de nieuwste tijd. Er zijn diverse structuren aangetroffen:

- Restanten van de noordelijke buitengracht en zelfs een mogelijk wal zijn in werkput 1 aangetroffen.
- Vullingen en dempingen van de binnengracht zijn aanwezig in werkput 3. Hoewel de zuidelijke begrenzing van deze gracht niet is vastgesteld, is de gracht hier minstens 4 m breed en ca. 1,45 m diep. Vondsten tonen aan dat deze gracht al zeker in de 17de eeuw aanwezig was.
- Ter hoogte van het zuidoostelijke eiland, dat op basis van historische bronnen vooral in gebruik was als tuin en boomgaard, is op een dieper niveau mogelijk een restant van een oudere greppel aanwezig. Deze kan in relatie staan met een perceelscheiding of met een zogenaamde beemdenstructuur die bij de inrichting van het Hof ter Elst uit gebruik is geraakt. Een natuurlijke oorsprong (bodemprocessen) is echter niet geheel uitgesloten.
- Direct ten noorden van het de binnengracht zijn direct onder het maaiveld bakstenen

¹ Keijers & Devroe, 2022a

² Keijers & Devroe, 2022a.

³ Keijers & Devroe, 2022b

muurresten van een rechthoekige constructie aanwezig. Ze houden waarschijnlijk verband met een gebouw dat op figuratieve kaarten uit de 18de eeuw ter hoogte van werkput 3 staat aangegeven. De precieze oorsprong en functie van de constructie blijft onbekend. Verbrande leem staat mogelijk in relatie met een bewaard gebleven vloer(fundament) maar kan ook via een andere wijze (brand?,...) tot stand zijn gekomen.

- In het westelijk deel van het noordwestelijke eiland is onder de dikke ophoogpakketten een muurrestant en een vermoedelijk poertje aangetroffen die in verband staan met de oude gesloten hoeve.
- In het oostelijk deel van het noordwestelijke eiland bevinden zich dan weer relatief dicht nabij het huidige maaiveld diverse stenen constructies. Het gaat om 8 muurrestanten, een vloer en een goot. De meeste structuren lijken hier in relatie te staan met de omstreeks 1848 nieuw gebouwde villa en de latere aanpassingen. Restanten van de oude hoeve bevinden zich hier mogelijk op een dieper niveau.

Ter hoogte van het zuidoostelijke eiland kunnen archeologische sporen zich al nabij het maaiveld bevinden. Desondanks worden hier geen belangwekkende sporen verwacht. Het gebied wordt gekenmerkt door van nature iets nattere bodemprofielen die minder geschikt waren voor bewoning. Uit historische bronnen kan worden afgeleid dat deze zone vooral in gebruik was als tuin- en boomgaard van het Hof. Naar verwachting zal de hier nieuw geplande bebouwing niet leiden tot de aantasting van belangwekkende archeologische sporen.

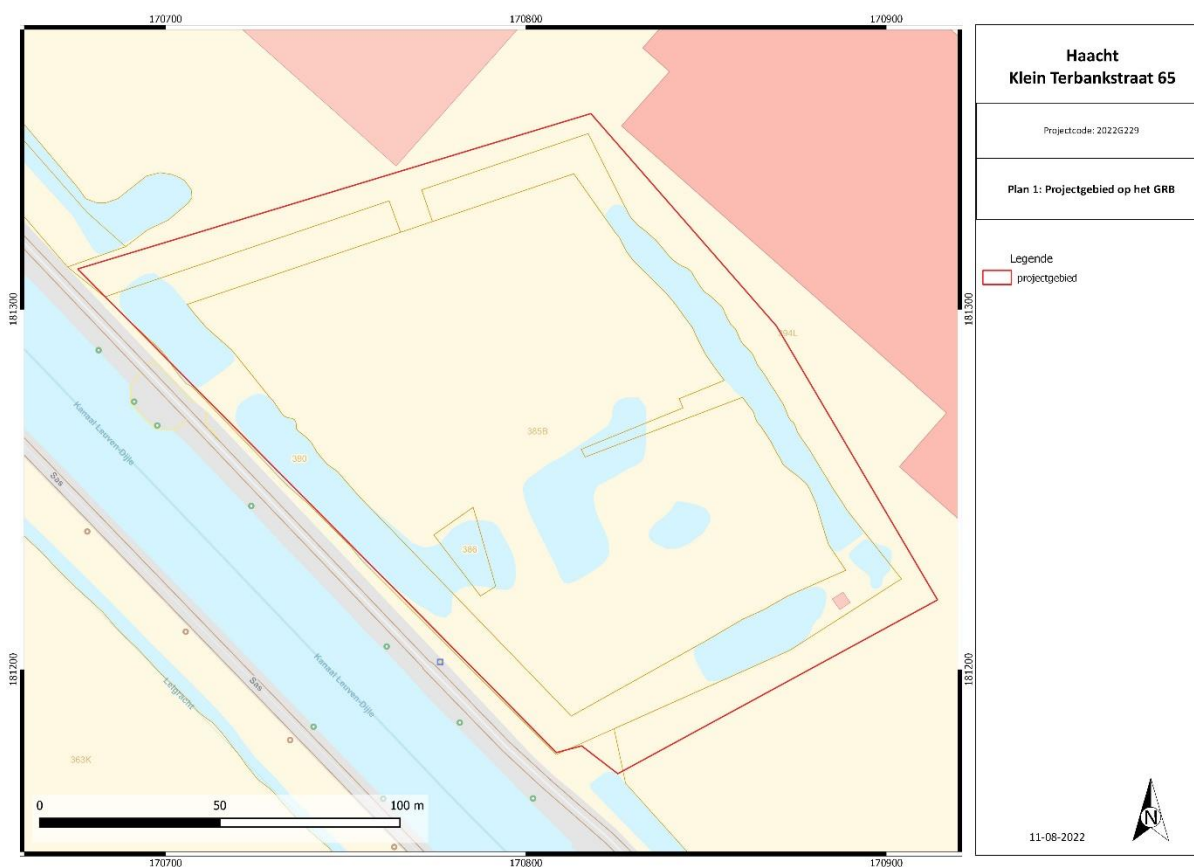
Op het noordwestelijke eiland en ter hoogte van de noordelijke gracht zijn wel interessante sporen en vullingen aanwezig. Gezien de aanwezigheid van deze sporen is de opbouw van deze herinrichting zodanig aangepast opdat het archeologisch erfgoed *in situ* bewaard blijft. De opbouw, uitvoeringswijze en voorwaarden voor behoud *in situ* worden beschreven in het bijgevoegd 'programma van maatregelen'.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR BEHOUD IN SITU

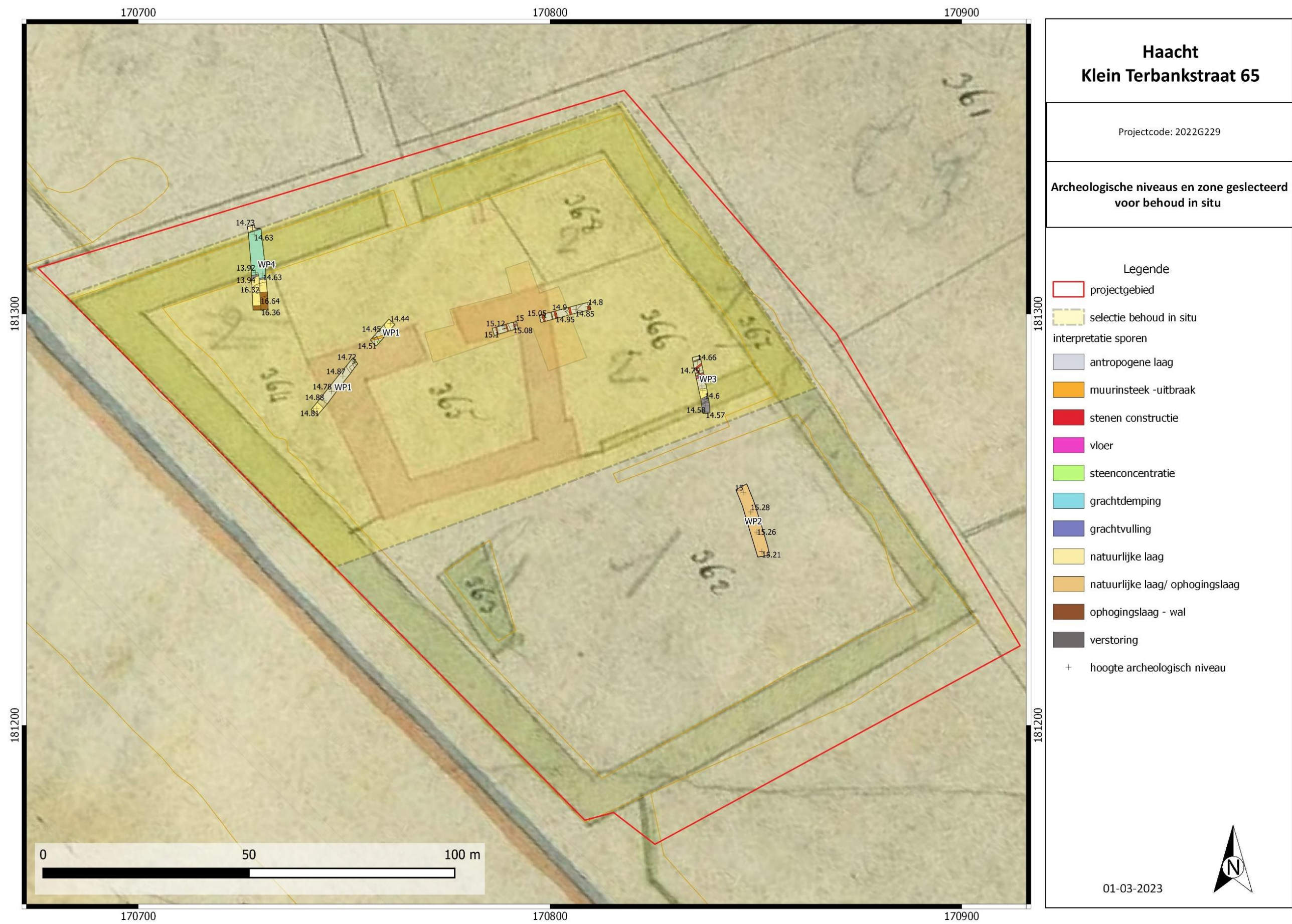
2.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Het projectgebied proefsleuven (ca. 22.876 m²) ligt ten zuidoosten van Haacht en ten oosten van Tildonk. In het zuidwesten grenst het terrein aan het Kanaal Leuven-Dijle. Het projectgebied is deels bebost en verhard.

- Projectcode proefsleuvenonderzoek: 2022G229
- Locatie: Haacht, Klein Terbankstraat 65
- Gemeente: Haacht
- Provincie: Vlaams-Brabant
- Toponiem: Hof ter Elst
- Kadastrale gegevens: Haacht, afd. 2, Tildonk, sectie B, percelen 385B, 386, 390
- Oppervlakte projectgebied: ca. 22.876 m²
- Lambert coördinaten Bounding box:
 - Punt 1 (NW) X: 170675,857 Y: 181354,145
 - Punt 2 (ZO) X: 170914,172 Y: 181171,265
- betrokken actoren: Annika Devroe (erkend archeoloog), Danny Keijers (archeoloog), Gerben Bervoets (veldwerkleider)
- geraadpleegde personen buiten het project: dhr. T. Vanderbeken (WinAr)

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © AGIV

Figuur 2: Archeologische niveaus en zone geselecteerd voor behoud *in situ*.

2.2. ARCHEOLOGISCH NIVEAU EN AFBAKENING

In het uiterste westen van het projectgebied zijn **oude grachtvullingen en een oostelijk aangrenzende mogelijk wal** aangetroffen (WP4). Deze gracht had oorspronkelijk een breedte van ca. 11,5 m en was ten opzichte van de natuurlijke bodem (ca. 14,85 m TAW) grofweg 2 m diep ingegraven (bodem ca. 12,9 m TAW). De gracht is grotendeels opgevuld met recente pakketten die archeologisch geen waarde hebben. Pas op een diepte van ca. 14,4 m TAW (flanken) tot ca. 13,7 m TAW (centraal) kunnen oude waardevolle grachtvullingen voorkomen.

De aangrenzende wal is deels afgetopt en in noordoostelijke richting van de werkput nauwelijks bewaard. In zuidwestelijke richting kunnen archeologisch belangwekkende lagen zich al aan het maaiveld bevinden.

Op het voormalige **noordwestelijke eiland** bevonden zich de hoofdgebouwen van het Hof ter Elst. In deze zone zijn belangwekkende restanten van deze historische bebouwing aan het licht gekomen. Het archeologisch niveau ligt hier echter op variërende diepte:

- In het westelijke deel van het eiland (WP1) bevindt het archeologisch niveau (ca. 14,45 tot 14,88 m TAW) zich op grote diepte onder het huidige maaiveld (15,6 tot 16,2 m TAW).
- In het centrale deel (WP5) bevinden de archeologische relictten (ca. 15,12 m TAW) echter al relatief dicht nabij het maaiveld (ca. 15,55 m TAW).
- In het oostelijke deel (WP3) bevinden zich restanten van een 17de eeuwse structuur (14,57 - 14,75 m TAW) al direct onder het maaiveld (14,85 -14,97 m TAW).

De vullingen van de **oude binnengracht** (WP3) bevinden zich onder de huidige teelaarde (ca. 30 cm dik) waardoor het archeologisch niveau zich eveneens relatief dicht nabij het maaiveld bevindt (ca. 14,85 m TAW). De belangwekkende oudere vullingen met vondstmateriaal bevinden zich evenwel pas vanaf een diepte van ca. 70 cm -Mv.

Ter hoogte van het **zuidoostelijke eiland** kunnen archeologische sporen zich al nabij het maaiveld bevinden. Desondanks worden hier geen belangwekkende sporen verwacht. Het gebied wordt gekenmerkt door van nature iets nattere bodemprofielen die minder geschikt waren voor bewoning. Uit historische bronnen kan worden afgeleid dat deze zone vooral in gebruik was als tuin- en boomgaard van het Hof. Hoewel de geplande nieuwbouw voor diepere verstoringen kan zorgen worden in dit gebied geen belangwekkende sporen verwacht.

De zone geselecteerd voor behoud *in situ* omvat derhalve de zone van het noordwestelijk eiland met de hier gelegen buitengracht en binnengracht.

2.3. AANPASSINGEN WERKZAAMHEDEN

De geplande werkzaamheden ter hoogte van het onderzoeksgebied (Hof ter Elst) zijn als volgt:⁴

- de bestaande grachten en vijverstructuren worden geprofileerd en gebruikt als hybride infiltratie-/bufferbekkens. Een zeer klein deel wordt gedempt.
- Het bestaande grachten-/vijverstelsel wordt slechts plaatselijk onderbroken ten behoeve van een laad- en loszone voor scheepverkeer en twee smalle overgangen voor fietsers en voetgangers.
- Op enkele plaatsen wordt het grachten-/vijverstelsel rond het erfgoedobject opnieuw in ere hersteld.
- In het westelijk deel van het voormalige Hof zal verharding ten behoeve van een parking en voor een laad- en loszone te behoeve van het scheepverkeer worden aangebracht. In het zuidelijke deel wordt een nieuwbouw voor burelen (ca. 750 m²) gepland.

De oude grondplannen van de geplande inplanting blijft onveranderd. Op basis van de resultaten van huidig proefsleuvenonderzoek is wel de opbouw van deze werken zodanig aangepast om het archeologisch erfgoed zo veel mogelijk *in situ* te beschermen.

Noordelijke waterbuffer

De nieuw uit te graven noordelijke waterbuffer bevindt zich ter hoogte van de noordelijke buitengracht. De nieuwe waterbuffer heeft aan de top een breedte van ca. 7,8 m. De gracht wordt middels een schuin talud uitgegraven tot een niveau van ca. 15,22 m TAW. Hierdoor blijven de graafwerkzaamheden ruim binnen de 20ste-eeuwse ophoogpakketten waardoor geen belangwekkende sporen/vullingen worden aangetast.

Ingrepen noordwestelijke eiland:

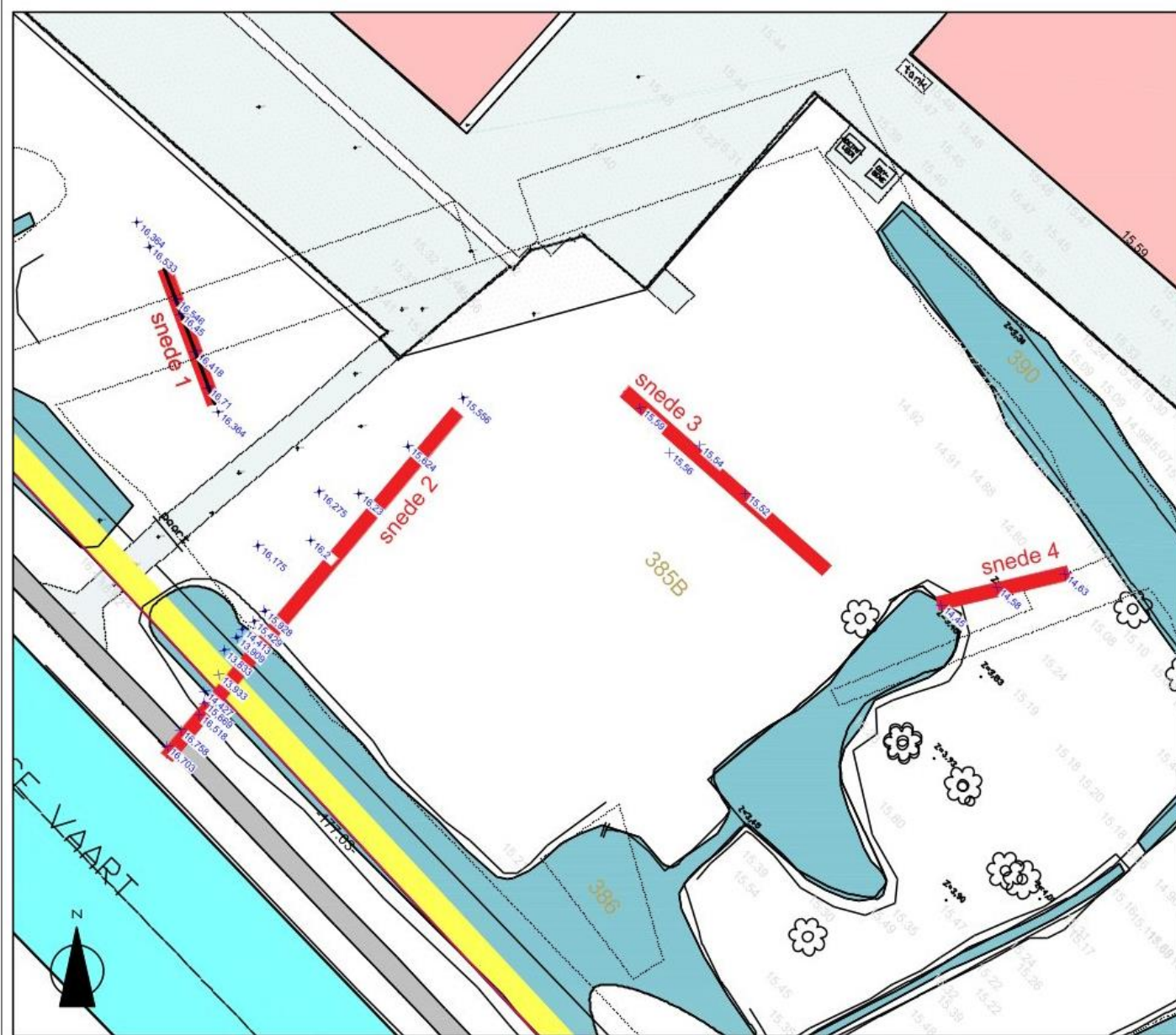
- Ten behoeve van de laad en loskade wordt een ca. 20 cm dikke betonplaat op een 40 cm dikke onderfundering aangebracht. Uit de doorsnedes (snede 2) blijkt dat alleen nabij de zuidelijke gracht (die hier opgevuld wordt) het huidige maaiveld tot 60 cm diep wordt afgegraven. Uit werkput 1 kan echter afgeleid worden dat het archeologisch niveau (ca. 14,45 tot 14,88 m TAW) zich hier op een merkkelijk dieper niveau situeert. In het noordwestelijke deel van de laad en loskade komen de werkzaamheden in de zone van de oude wal. De wal is hier echter al grotendeels verdwenen waardoor de informatiewaarde gering is. Meer zuidwestelijk, waar de vermoedelijke wal beter bewaard is gebleven, zijn geen graafwerkzaamheden gepland.
- Ten behoeve van de parking zullen de te realiseren verhardingen boven het huidige maaiveld (ca. 15,59 m TAW) worden aangebracht (snede 3). Het archeologisch niveau (ca. 15,12 m TAW) blijft hierdoor behouden.
- Richting het oosten, nabij de binnengracht waar het archeologisch niveau (14,57 -14,75 m TAW) al zeer dicht nabij het maaiveld begint, zal de geplande rijweg verwezenlijkt worden door middel van ophoging boven het huidige maaiveld (snede 4). Deze ophoging bestaat uit een ca. 30 cm dikke onderfundering met hierboven een ca. 4 cm dikke straatlaag en een 8 cm dikke beklinkering.

Ingrepen zuidoostelijke eiland:

Ter hoogte van het zuidoostelijke eiland kunnen archeologische sporen zich al nabij het maaiveld bevinden. In het zuidelijke deel wordt de nieuwbouw voor burelen (ca. 750 m²) gepland en een

⁴ Keijers & Devroe 2022b

aantal verhardingen. Ten behoeve van de verhardingen zal vooral het gebied worden opgehoogd (snede 4). Hoewel de geplande nieuwbouw voor diepere verstoringen kan zorgen worden in dit gebied geen belangwekkende sporen verwacht.

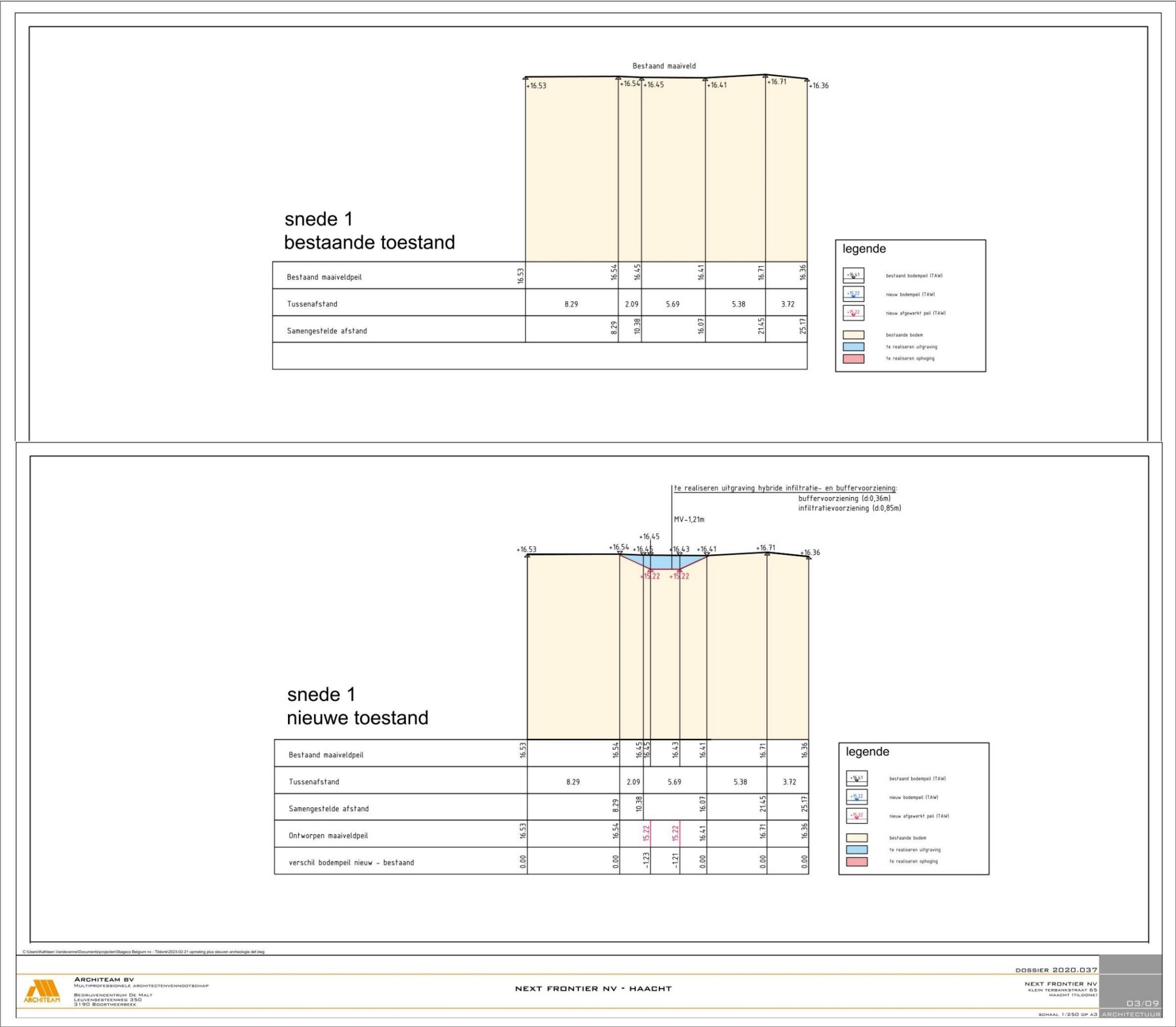

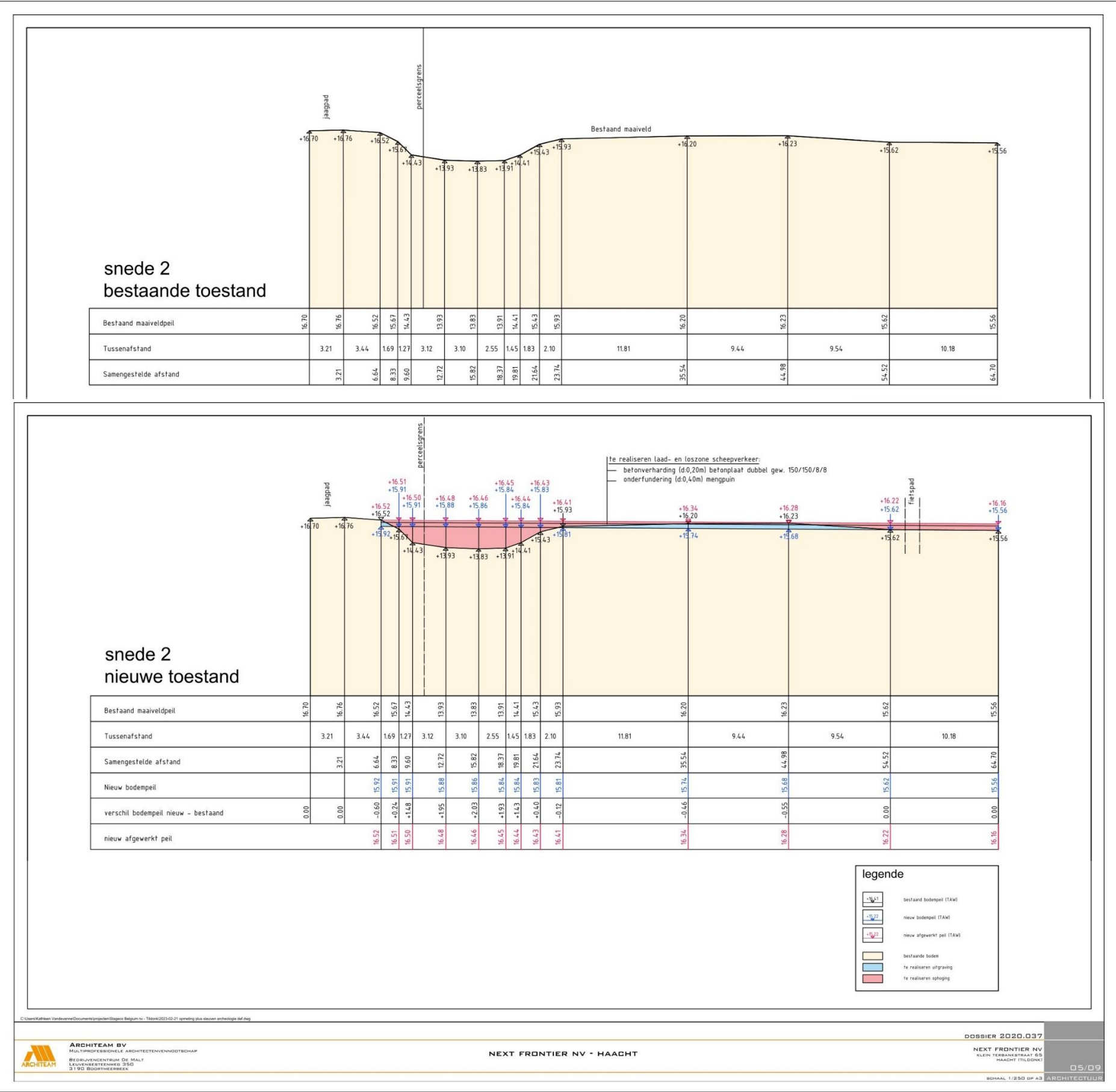
INPLANTING BESTAANDE TOESTAND

INPLANTING NIEUWE TOESTAND

Figuur 5: Bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).

ARCHITEAM BV

MULTIDISCIPLINAIR ARCHITECTENVENNOOTSCHAP

BEDRIJVENCENTRUM DE MALT

LEUVENBESTEENWEG 350

3119G BOCHTERHEEK

05/09

BOORAL 1/250 GP A3

ARCHITECTUUR

DOSSIER 2020.037

NEXT FRONTIER NV

KLEIN TERBAANSTRAAT 65

HAACHT (NL-BR)

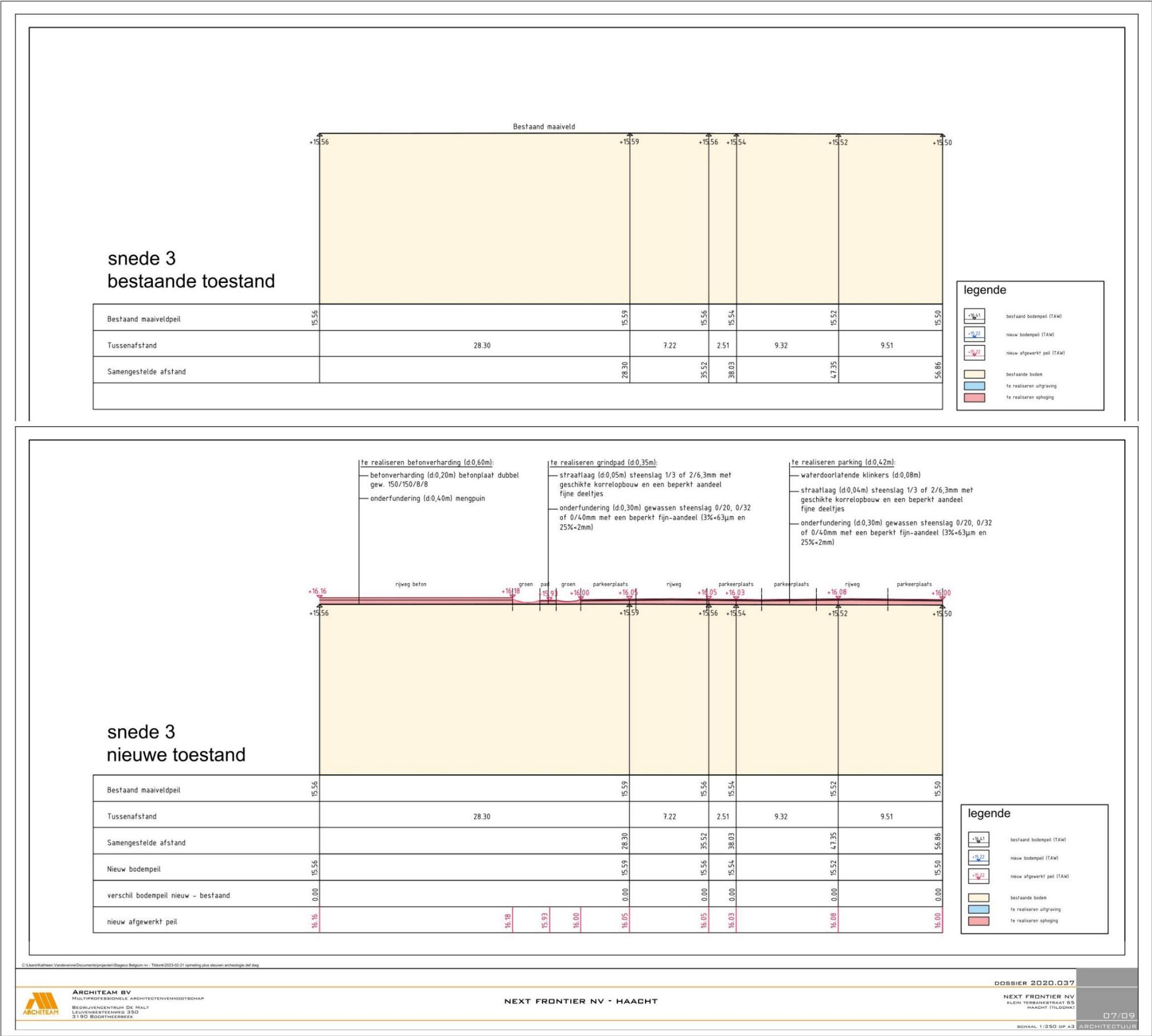
05/09

BOORAL 1/250 GP A3

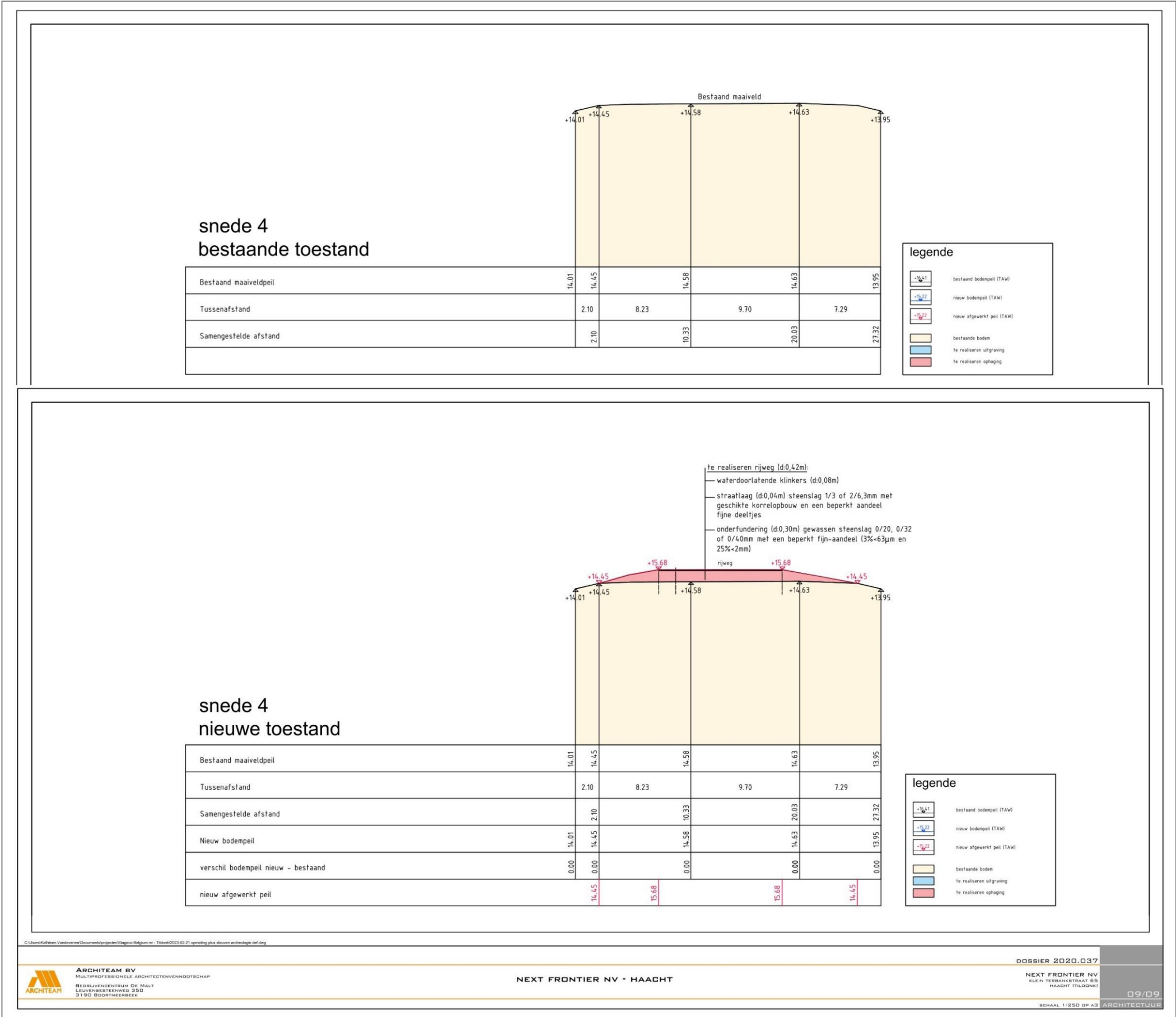
ARCHITECTUUR

Figuur 7: Snede 2: bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).

12

Figuur 8: Snede 3: bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).

ARCHITEAM BV

MULTIPROFESBIONELLE ARCHITECTENVENNOOTSCHAP

BEDRIJVENCENTRUM DE MALT

LEUVENBESTENWEG 35D

3119D BOORTMEERBEEK

NEXT FRONTIER NV - HAACHT

DOSSIER 2020.037

NEXT FRONTIER NV

KLEIN TERBANKSTRAAT 6/8

HAACHT (TILDOORN)

09/09

SCHAAL 1/250 DP A3

ARCHITECTUUR

Figuur 9: Snede 4: bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).

2.4. TECHNISCHE VEREISTEN UITVOERING

De uitgravingsdieptes die worden aangegeven op de nieuwe plannen dienen aangehouden te blijven tijdens de uitvoering. In geen geval mag dieper gegraven worden. Met name voor de volgende zones kunnen graafwerkzaamheden leiden tot de verstoring van archeologische relictten:

- De vermoedelijke wal bevindt zich al aan het maaiveld. Volgens het huidige plan blijft het huidige maaiveld behouden.
- In het centrale deel van het noordelijke eiland zullen de te realiseren verhardingen voor de parking boven het bestaande maaiveld gerealiseerd worden. De huidige verharding ligt plaatselijk direct boven het archeologisch niveau. Er wordt aangeraden deze verharding niet te verwijderen aangezien dit kan leiden tot verstoring van oude muurresten.
- Direct ten noorden van de binnengracht zijn op het noordwestelijke eiland restanten van een oude structuur al aanwezig aan de onderzijde van de teelaarde. De hier geplande rijweg en parkeergelegenheden zullen door een ophoging boven het bestaande maaiveld bewerkstelligd worden. De teelaarde mag hier niet afgegraven worden. Het wordt ook aangeraden in deze zone geotextiel te voorzien onder de onderfundering met steenslag. Dit vormt een goede bescherming voor de onderliggende archeologische sporen.

Indien bomen gerooid dienen te worden, dienen deze afgezaagd te worden en ondiep gefreesd. Ter hoogte van de nieuw te planten bomen mogen geen grote boomputten uitgegraven worden.

Wanneer de uitvoering van de werken plaats vindt wordt WinAr gecontacteerd en kunnen zij een controle uitvoeren om na te gaan of de technische vereisten naar uitvoering toe gevolgd worden.

2.5. NOODZAKELIJKE COMPETENTIES UITVOERDER

De uitvoerder van de grondwerken moet niet beschikken over specifieke competenties.

2.6. RISICOFACTOREN

Bij de nieuwe bouwplannen worden geen risicofactoren voorzien.

3. LITERATUUR

Keijers D. & A. Devroe (2022a) Archeologienota – Verslag van resultaten, Haacht – Klein Terbankstraat 65 (fase 2), Heusden-Zolder.

Keijers, D. & A. Devroe (2022b) Archeologienota – Programma van maatregelen, Haacht – Klein Terbankstraat 65 (fase 2), Heusden-Zolder.

Gordts, J. (2002) *Over oude Tildonkse pachthoven*, in: Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift, 17, p. 282-290, Haacht.

Gordts, J. (2003) *Over oude Tildonkse pachthoven*, in: Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift, 18, p. 24-38, Haacht.

Vandesande, J. (1987). Motten en heerlijkheden te Tildonk. Deel I: De heerlijkheden Tildonk, Ter Borch (Nieuwenborg) en Oudenborg, vanaf hun ontstaan tot omstreeks 1650. Haachts oudheid- en geschiedkundig tijdschrift, 2.

4. FIGURENLIJST

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding projectgebied. © AGIV	3
Figuur 2: Archeologische niveaus en zone geselecteerd voor behoud <i>in situ</i>	4
Figuur 3: Resultaten veldwerk op de oude herinrichtingsplannen.	6
Figuur 4: Resultaten veldwerk op de nieuwste herinrichtingsplannen.	7
Figuur 5: Bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).....	10
Figuur 6: Snede 1: bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).....	11
Figuur 7: Snede 2: bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).....	12
Figuur 8: Snede 3: bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).....	13
Figuur 9: Snede 4: bestaande en nieuwe toestand (Architeam, 2023).....	14